

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 fior., pe siése luni 2 fior. 25 cr., pe trei luni 1 fior., 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

LA ONOMASTIC'A *)

Multu veneratului si pre-demnului Domnu

George de Baritiu

Marelui barbatu alu natiunii romane

SALUTE

in numele colegiloru miei invetiatori romani.

Cel'a ce tramite la popóra 'n lume
Dile de marire séu fora de nume:
Te-a tramisu, Barbate, la alu nostru poporú
Cá se fii in lupte-i Anteluptatoru,

Se-i conduci Tu naea in furtune grele
Dupa cumu Ti-arata lumin'a din stele;
Faptele-Ti maretie voru luci 'n anale
Cumu rubinú luce intre minerale.

Lupta-Te cá George eroulu celu santu,
Si cá elu infrange monstri pe pamentu,
Infrange cerbicea cradiloru balauri
Si vei aflá 'n ceruri „cununa de lauri“!

Ioanu Popescu,

invetiatoriu la scól'a publica normala in locu.

Dobra, 19. Aprile 1862.

Cateva observari gramaticale si ortografice.

(Capetu.)

Despre pronumele nefin. nesce reu scrisu: neste, nisce, niste (de órece se deduce din: nesciutu ce) cugeta unii a nu avé nru sing. ce este o sminta, cà-ci

*) Ne esíndu diurnalulu nostru in tóta diu'a, si capetandu noi acésta gratulatiune numai dupaambat'a trecuta, o publicámu numai acumu in prim'a sambata dupa San-Georgiu. R.

cu substantive colective, care in sing. insemneaza mai multe fire, mai multe grauntie la olalta, dicemu totusi: nesce grau, nesce secara, nesce earba, nesce linte; in cartile bisericesci se afla: nesce pèrga (lat. pergulus, a, ce merge nainte, ad. ce se ivesce mai antaiu); — in plur. dicemu: nesce ómeni, nesce muieri s. a. — In pluralu dicu unii la genit. si dat. nestor (nistor) cu s subtire ori primitivu altii cu s grosu, ori derivatu d. e. a nestor ómeni, muieri, dar putemu intrebui si articolul prepusu: a lor nesce ómeni, muieri, precumu putemu dice si: a lor cativa, a lor cateva, dar putemu si: a catorva, si asia: a atátor si si: a lor atatia, a lor atatea.

Dela multu in genul barb. in genit. si dat. precumu la pronumele nefin. altui, am puté dice: multui d. e. acesta este efectul multui vinu, ad. al multu beutului vinu, precumu putemu dice si in genul fem. d. e. rezultatul multei vorbiri, ori al vorbirei multe.

Dupa totu, tóta, candu urmeaza substantive se poftescu aceste totu déuna a fi articulate, si totu, tóta cu insemnanti'a adieptivului: intregu, intreaga, ori a pronumelui nefin. fiacare, d. e. totu campul fu esundatu, ad. campul intregu, totu campul este menitu pentru pasiune, unde se pote intielege si: intregu campul, si si fiacare campu; tóta earba s'a uscatu, ad. earba cata este tóta, intreaga, tóta cas'a s'a cutremuratu ad. cas'a intreaga, ori fiacare casa. — Pronumele nefin. totu, urmandu substantivu, in sing. remane nestramutatu, dar singuru standu se dice: a totului totu, cu totul; in genul fem. nominativul se intrebueie narticulatu, dar in genitivu si dat. se póte intrebui si de dupa a II. declin. d. e. marimea a tótei tieri, pentru marimea tierii intregi, ori fiacarei tieri. — In plural. pentru genit. si dat. totilor, tótelor dicemu ne-regulariu: tuturor, in Moldo-Romania tutulor dóra

pentru a încungiura doi **r**, carii totusi se dicu in: **caror**; unii propunu a se întrebui: **totor**, **tutor**, ce pôte remane numai ca o propunere. — La ambele aceste pronume nefin. se pune sufisul **a** candu stau fara substantivu: **multora**, **tuturora**, dar potu fi si fara elu.

Numeralul: **doi**, **doue** bine se pune de unii in genit. dat. si **duor**, pentru: a lor doi, a lor doue.

Cerce se a se declina dupa I. declinatiune: altu pruncu amblatoriu la scôla, alta ôla sparta, ôrecare sateanu cu straitia pe umeru, nesce fenu mucedu, celalaltu calu fara freu, ceealalta nuiela subtire, cineva dintre crestini, catuva grau necernutu, multu vinu nou s. a. — de dupa a II. declinatiune: all'a sparta (intielege: ôla), ceealalta nuiela subtire si lunga, cutare muiere cu cercei de auru in urechi, nesce vaci cu vitiiei, tôta ceata preotiésca si calugareasca s. a. — dupa a III. declin. altu pruncu amblatoriu la scôla ôri: altul amblatoriu la scôla (intielege: pruncu), celalaltu calu cu freu in capu dar fara siéua, cutare sateanu cantandu pe ulitia, catuva grau nemacinatu, totu pamentul roditoriu, s. a.

Mai cu tôte aceste pronume nefin. anca se facu pleonasmii de dativu, si acus. — Esemple se potu aduce nenumerate; fia inse destule, aceste, d. e. altuia i am datu, nu acestuia, in locu de: altui am datu, . . pre altul l' am vediutu, nu pre acesta, in locu de: pre altul am vediutu, ori: am vediutu pre altul, ori popularu: pre altu-am vediutu, . . . totu pamentul meu l' am aratatu, in locu de: am aratatu totu pamentul meu s. a.

In unele gramatice mai noue adieptivele se impartu a) in calificative, ce arata însusirea substantivelor la întrebarea: cumu este? cumu sunt? d. e. omu bunu, cum este elu? bunu, campu verde, casa nalta s. a. — b) in cantitative, ad. numerale d. e. doi ômeni s. a. — c) in adieptive posesive, demonstrative pr. pruncu meu, pruncu acesta, cas'a mea, gradin'a aceasta s. a. Tôte aceste feliuri nu sunt de natura celor adeveratu adieptive.

Recapitularea declinatiunilor.

1. Deaca scimu numai cumu se termineaza substantivele, si adieptivele nearticulate in nrul sing. fia ori de ce genu, si cumu se termineaza ele in nrul plur. (in i ori e) si unele ce stramutare patira in midilocolu la sunante si consonante intru formarea nrului plur. atunci ele facu declinatiunea I.

a) cu particelle: de, la (pre) in ambii nri, remanendu de dupa nrul loru neschimbate; b) cele fe-

meiesci fiindu insirate dupa alte nume articulate, ele, intru declinarea cestora articulata, in genitivul si dat. sing. nu remanu ca in nominativul acestui nru (ca cele barb.) ci cumu sunt in nominativul nrului plur. d. e. cas'a nalta si frumôsa; genit. casei nalte si frumôse, avli'a mare si larga; genit. a avliei mari si largi.

2. Declinatiunea a II. si a III. se dejudeca de dupa genul; ce au, si articolul, ce primescu numele. Genitivul sing. si nominativul pluralu amendoi articulati arata de care dintre aceste declinatiuni se tiene numele.

a) terminatiunea genitivului sing. fem. in: -ei, ori -ii, nominativul plur. in: -ele, -ile arata a II. declinatiune. — scôte: tat'a, pop'a, nenea s. a. mascurine, care in nrul plur. se tienu de a III. declin.

Unii punu unele nume personale proprii fem. ba si alte substantive terminate in -ca a avé genit. si dat. sing. in -câi pr. Veronicâi, Olgâi, bunicâi, paseruicâi s. a. Care cu deabuna seama se pusera asia in cartile nôstre cele vechi prin parintii greci, au greciti, dela carii remase pana astadi prin Principate dôra si Transilvania: bunicâi, mamucâi; — poporul pe aici dice. Todoriceii ori Todoricii, Macinicii s. a. asiadara ca alte substantive fem. — Este dara genit. si dat. câi strainu si obsoletu. Si cu adeveratu esceptiunea aceasta se pôte reduce la regul'a generala. Candu asia audi in genit. ori dativu dicandu se: bunicâi s. a. asiu cugeta cà se dice: bunica i, ad. bunica este.

b) terminatiunea genitivului mascur. in -lui, nominativul plur. in -ii arata a III. declinatiune. Scôte multimea substantivelor (de genu mestu, eterogenu) care in plur. se tienu de a III. declinatiune.

c) articolul barb. in genit. si dat. sing. pusu naintea numelor personale proprii, prenume, si unele altele combinatiuni, precumu in genit. pluralu articolul pusu naintea multor numerale, si unele pronume facu a IV. declinatinne pr. a lui, lui Petru, a lui, lui Petrescu, a lui, lui perde-vér'a, a lui, lui stricacarn'a, a lui, lui gura-cascata (cu intielesu barb. dar nu intielesu fem. dupa a II. declin.); — a loru trei frati, a loru trei surori, a loru cativa ômeni s. a. pentru: a catorva ômeni, surori.

Genitivul dara si nominativul plur. este chei'a de a sci, de care declinatiune articulata se tiene numele.—

In limb'a lat. numai genitivul, dara in unele privintie se pôte dice, si nominativul plur. pr. dominus, gen. si nom. plur. domini, templum -i, templa, sermo, -nis, -nes, tempus, -oris, ora. etc.

Cugetu dara a fi amesurate aceste regule pentru de a afla de care declinatiune se tiene atare nume substantivu si adieptivu. Din desfasurarea observarilor acestora de pana aici usioru se deduce cumu se potu si numerarele si pronumele reduce séu la un'a séu la alt'a dintre aceste declinatiuni.

In gramatice mai noue se punu trei declinatiuni, si lenga fiacare articulata (de feliul seu) se punu totu cu acestu nru si nume nearticulate, pentru a arata mai cu seama cumu se declina femininele nearticulate candu stau in urm'a altui nume articulatu in genitivu si dativu ce s'a mai amintitu d. e. a unei dómne, a dómnei bebrane, a bunei dómne, a dómnei mari, a dómnelor bune si mari. — Eu inse aflu, că la numele nearticulate, numai intru atata să avemu privintia, ca să scimu genul si terminatiunea lor in nrul sing. si apoi ce schimburi patira formandu le nrul plur. si cumu se terminara in acestu nru. — Deci a dice si a tiené, că nominativul sing. si anca nearticulatu in â arata I. declinatiune, u a II. si e a III. declinatiune, din tóta privinti'a se pare că nu ne dilucidamu; — cu â anca si cu u ar mai merge, dar cu e pentru distinsi genitivi chiaru nu se pôte ca-ci terminatiunea nearticulata -e feminina articulata -e-a = ea este totu 'a, genit-ei ori -ii ca la alte feminine; terminatiunea nearticulata -e mascul. articulata este -e-le = ele, genit. e-lui că la alte barbatesci; e dara este de doue genuri cu doue feliuri de genitivi si totusi pusu la o declinatiune?! (precumu se afla la a III. declin. lat. de tôte genurile la care totusi tôte cate: genitivul ese in is). — Si óre de ce se afla asia in acele gramatice noue? dóra numai ca să asemene a cu I. declin. latina, u cu a II. si e cu a III. declin. latina; inse u este si la a III. lat. (tempus) si la a IV. (genu rom. genunchiu, unii: genunche, gelu rom. geru).

Desfacendu dara terminatiunea nearticulata in -â, -u si -e fia de ori ce genu si punendu le tôte la I. declinatiune, ori la sciinti'a formarii nrului plur. atunci, de dupa unii, aceasta n'ar fi declinatiune deci ar remané să fia I. declin. cu genit. -ei, ori -ii, a II. declin. cu genit. lui. — Eu cugetu a se puté aceasta si pune tôte cate numele nearticulate la I. declinatiune.

Sa luamu dara préstimati literatori de chei'a de-

declinatiunilor genitivul sing. si nominativul pluralu, ear nu nominativul sing. si atunci nu vom pune că d. e. pane si panea, parinte, si parintele suntu de a III. declinatiune, ci pane, parinte nearticulate ca tôte nearticulatele vor fi de I. declinatiune; — panea paneci ori panii, panile, cacas'a, casei, casele s. a. de a II. declinatiune, punendu inr'o Obs. ori Nota cele de sciutu pentru a declinâ, d. e. a dómnei mari, mediul vertósei panii s. a. in genit. si dat. — Ear parintele, parintelui, parintii, ca domnul, domnului, domnii s. a. III. declinatiune, si asia simplificandu declinatiunile nóstre vom incungiura multu feliurite forme de declinatiuni, ce se afla si prin unele gramatice din Principatele-Unite (Romania).

In limb'a rom. este articlu postpusu numitu definitivu, determinativu ori primariu, care vine mai desu innainte, — este articlu presusu de dupa a IV. declinatiune mai raru, — si este articlu secundariu prepusu de doue feliuri: alai, a, ale, — cel cei, cea cele, (cestu din urma numitu si aratativu), amendoi de si nu asia desu ca cel primariu, totusi vinu si acestia destulu de desu innainte, — ba cu ei se face si multa abusu putendu se fórté de multeori pune cel primariu ori definitivu in locul lor.

Forme

de I. declinatiune		de a II. declin.		de a III. decl.	
barb. sing.	mestu. sing.	fem. sing.	fem. sing.	gen. -ei, ori -ii	barb. sing.
uméru	degetu	féta	fét'a		de a III. decl. si sing. g. mest
Socru	lucru	muiere	muierea		socerul
leu	Studiu	aria	ari'a		leul
pastoriu	amnariu	cocaiu	cocai'a		pastorul
frate	nume	surcè	surcè'a		riul
popa	(catana)	—ea	—é'a		fratele
plur. umeri	de-genu	—éua	pop'a		genit. -ului, -e-lui.
Socri	de-genu	—éla	pluralu		pluralu
lei	fem.	plur. degete	fetele	degetele	umerii
pastori	viuu	fète	lucruri	muierele	socrii
popi.		muiere	Studii	ariile	studiile
		arii	amnare	cocâile	amnarele
		cocâi	nume	surcelele	numele
		sucele	catane	catanele	popii

Aceste forme totu de dupa feliurimea terminatiunei substantivelor arata la nrul 3. pag. 20. a Amiclu Scól. se potu asiedâ si asia:

I. declinatiune

barb. sing.	bradu, lotru, bou, pecurariu, parinte, tata,
plur.	bradi, lotri, boi, pecurari, parinti, tati;
fem. sing.	mésa, padure, avlia, tigáia, curé
	—ea
	—éua
	—éla,
plur. mese,	paduri, avlii, tigái, curele
mestu sing.	cugetu, capestru, riu, calindariu,) in sing. suntu
	(prenume) d. gen. barbat.
plur. cugete,	capestre, riuri, calindare) in plur. suntu
	(prenume) de genu fem.

II. declinațiune.

fem. sing. mės'a, padurea, avli'a, tıgala, curėu'a
— ėl'a, (tat'a)

plur. mes ele, padurile, avliile, tıgaille, curelele,
cugetele, capestrele, riurile, calindarele, prenumele.

III. declinațiune.

barb. sing. bradul, lotrul, boul, pecurariul, parintele

plur. bradii, lotrii, boii, pecurarii, parintii, tatii.

Si cu aceste incheii observările mele gramaticale, si ortografice.

Dr. A. S.

Este 6re de folosu memorisarea in sc6lele poporale ?

Sc6lele poporale elementare au se desv6lta si se cultivate in copii t6te proprietatile spiritului omenesc. Memori'a este proprietate a spiritului, si trebuie asi'a dara dezvoltata, deprinsa si cultivata. Memori'a se desv6lta, deprinde si cultiva prin invetiarea fiacarui obiectu de instructiune, si au d6su multi ca in sc6lele poporale e destulu ac6st'a in fav6rea memoriei, si n'aru mai trebui si alte deprinderi speciale; dar' acestia suntu cu multu mai pucini decatu se p6ta domin'a si octro'a parerea lor, si firesce numai din aceea cauza simpla, ca memori'a prin invetiarea obiectelor de instructiune se desv6lta si cultiva numai din intemplantare, si fora nici unu planu. Dereptu aceea cu t6te ca memori'a se p6te desv6lt'a in catuva si prin invetiarea obiectelor de instructiune, p6te se-si imprime bene unele sententii si adeveruri, totusi sc6leloru poporale s'a prescrisu totu de un'a pentru dezvoltarea si cultivarea conforma a memoriei materii si exercitii speciale. Ce s' atinge de alegerea materii spre acestu scopu nu e lucru usioru nice indiferent, nu pote s' al6za ori cine si orice. In acestu respectu dice Dinter: „Memori'a se imputeresce prin cuprinderea si preceperea lucruriloru pan' aci nepricepute. Memori'a trebuie se se nevoiesca singura fora ajutorulu mentii. D6ca voimu memoria s'o inaltimeu peste spiritulu, se invetiamu „tatalu nostru“ turcesce, si apoi ne-amu ajunsu scopulu. Dar' ast'a se n'o fecemu. Memori'a se sil6sca numai, c'a se adune si se dee mentii active si anemei lipsite t6te cele de lipsa, si acesta catu se p6te mai iute, usioru si securu; aceea ce pentru mente e numai materia pentru anema suntu remedie pentru c'a s'o sustiena totu de un'a calda. Din ac6sta parte vremu noi se tractamu si se cultivamu memori'a.“ Asi'a dara candu vorbimu de „exercitii memorie“ in sc6lele poporale, intielegemu ca acelea se fia mai cu sama de cuprinsu religiosu — materia care

fertilis6za, desv6lta si cultiva mentea, anem'a, sufletulu si voi'a.

Se vedemu dara ce folosu au in sc6lele poporale exercitii memoriale s6u memorisarea in modulu despre care vorbiramu? Despre folosulu s6u val6rea formala a' acestoru exercitii Niethammer se exprima in chipulu urmatoru: „Intru adeveru e f6rte bine c'a discipululu de tempuriu se se ocupe cu exercitii memoriale. Acestu exercitiu e uniculu care elu trebuie se-lu intreprinda singuru fora de ajutorululu altor'a, si la care e silitu insusi se afle vre-unu metodu, cumu se-si resolveze tem'a mai securu. Togma pentru aceea e o mare dauna pentru cultur'a spirituala a copilulu, d6ca aceste exercitii se neglegu cu totulu. Aflamu ca ac6sta dauna este inca mai mare, deca consideramu seriosu, ca numai acel'a a gustatu adeverata instructiune, care despre t6te cunoscintele sale are totu de un'a o imagine via; ca in tote ocupatiunile ideale, numai acel'a p6te se face ceva de dai-d6mne, care p6te totu de un'a se-si tiena cu securitate si fermitate inaintea ochiloru sei spirituali o catena intr6ga de idei, ce se tienu de sfer'a ocupatiuniloru sale; ca pentru f6rte multi memori'a este singurul fundamentu si teremu pe care ideile potu prenda radecini; ca chiar' despre d-dieu si vertute nu mai atata potu se tiena in mente, catu au invetiatu despre acelea si si-au imprimatu din cantarile si sententiele cele sante.“

In sc6lele poporale se p6te face pe incetulu atata pentru exercitii memoriale, catu e de lipsa pentru vi6ti'a practica. Catu e de necesara o memoria buna pentru fia-care omu, fire-ar' oricare chiamarea lui! Catu de greu este unui omu care e reu de capu! Cate neplaceri, daune, perderi de tempu dau peste capulu unui uitucu, a carui memoria este scurta si necredenti6sa! 6r' deca copilulu in sc6la si-a deprinsu, dezvoltatu si cultivatu memori'a, este scutitu de t6te acestea in vi6ti'a venit6re. 6ta ce dice Schwarz despre memori'a buna, fidela: „Memori'a buna inavutiesce sentimentele cu o multime de idei, ajuta voi'a, aducandui aminte invetiuri si datine bune, renoindu intentiunile cele bune, si recunoscenti'a etc.; ajuta mintea c'a din cunoscintele singurite se face unu totu, unu conceptu, se asamine adeverulu; o face se-si p6ta folosi ideile cu mai mare libertate si facilitate; exerc6za asi'a dara o influentia energica in t6ta cultur'a spirituala.“

Se intielege de sene ca exercitii memoriale se nu fia atatu de multe catu nice celu mai bunu de memoria se nu le pota rasbi. Sele p6ta repeti mai adeseori

de catu ori care alte studii de instructiune, ca numai asiá se imprima in minte, numai asiá devinu proprietate secura a spiritului, unu tesauru pretiosu pentru tóta vietí'a. De aici resulta mai in colo ca de-o parte preutulu cá predicatoru, catechetu, si confesoru in exercitiile memoriale cele-a invetiatu afla destule sentintie morale si biblice, versuri religioése etc. cu cari póte exerciá influentia bene-facutóre asupra anemii credentiosiloru incredentiați ingrigirii sale, — ér' de alta parte ori care omu, care si-a inavutitu in copilaria mintea cu sententie religioése morale, afla in ele unu scutu in contra tentatiuniloru (ispiteloru), unu balsamu alinatoru in nefericiri, suatu bunu in casuri dubie, incredintiare in atotu-potentia, bunatatea si indurarea lui d-dieu; acést'a a demonstratu si demustra inca si astadi esperinti'a. „Sententi'a buna este amicul in diu'a necasului!“ dice proverbiulu.

Jean Paulu dice: »Fiindu-ca noi copiiloru le damu calea in viitoru, in care inca clopotele¹ chiama ragusitu pe poporu la linistea beserecii, trebue mai cu energia decatu alta data se le damu o anema si unu oratoriu (casa de rogatiune), mani impletite si umilintia fačia cu lumea nevediuata, deca credemu in relegiune si o distingemu de moralitate.“ Ér' unu altu scriitoru dice: „catechismele, sententiele si viersurile suntu conducatorulu omului pe cale solitara, periculósa si intunecósa a acestei vietí schimbatóre; ele inseninéza noptile intunecóse ale necasuriloru, si mangae pe celu ce jace pe patulu mortii; candu pe elu tóte altele l'au lesatu, ele s' arata in aintea spiritului seu, si-lu facu se caute voiosu in faç'a eternitatii.“

Pe lunga cele espuse pan' aici despre folosulu exercitiiloru memoriale: sententie morale si biblice mai suntu folóse inca si altele. Aceste sententie numai ca representéza omului in vietí'a ulterioára adeverulu cuprinsu in ele, dar' totu odata resuscita nóue reflexiuni, adeca spiritulu renoesce erasi cele audite cu esplicarea unei atari sententie. Spiritulu omului se induce prin asta sententia la meditare, scrutare si spontaneitate.

Exercitiile memoriale desvólta totu odata si limb'a copiiloru, le dau o copia de cuvinte; invétia expresiuni mai frumóse mai inalte, figurate, si comparative; se destépta talentulu si sentimentulu poeticu, si in scrisu potu se-si esprime cugetele mai bene, mai viu si mai fluidu.

Din istori'a principiloru romanesci.

Princiulu Desamagitu.

Candu vede bine principiulu e ferice de supusii.

Mircea Basarabu nu se incredea lesne la fia-ce omu de curte: lui i placea se védia lacururile mai de aprópe. Cercetá delele priciniloru mai cu d'amenuntulu, cá se véda cum si ce felu a urmatu judecat'a cutarui reclamantu; cum a hotaritu cutare judecatoriu séu carmuitoriu, si candu gasiá vr'o calumnia, séu neingrigire, séu dreptate pe mituite, nu s'audie de bine; atunci erá vai de celu reu. Asia éra odata M. Sa s. a. decisu ase departá pentru puçinu timpu din capitala, si se dee ocolu statului, visitandu tóta tier'a prin judetie si catuni; inse necunoscutu, nu cá princiulu, ci cá o persóna privata, cá se si petróca mai liberu; si mai cu sama cá se faca pe totu omulu, care l' aru fi intalnit se i vorbéscu fora sfiéla; adeca se afle pasulu fia carui din supusii sei, dela celu mai mare functionaric, si pana la celu mai micu tierénu. De acea a plecatu in tíera travestitu, luandu de¹ companionu numai unu boieru din ai curtii, numai pe acéla pe care-lu cunoscea de anima curata, si strabatu mai multe sate si orasie. Princiulu vediu pe tieranii nostri jocandu cu tieranele loru la hora, ridiendu cu simplicitate si curatienia de viciuri, si multu s'a multumitu domnesc'a sa anima. Intrá in adunarile loru, se amestecá la intrevorbirile loru, cá se afle pedisiu, daca suntu ei multumiti de mai marii loru séu nu, si se desfatá asiá in mai multe chipuri: dara intr'o dí, dupa o lunga preambulare, ne simtinduse cu multa pofta de mancare, a intratu intr'unu bordeiu, si luá din mamalig'a si din pastram'a tieranului; mancá cu atata pofta in catu pastram'a cu mamelig'a i se parurá asia de dulci, incatu n'avea a face pe lunga ele tóte cele mai delicate mancari dela mas'a domnescu; caci ce e dreptu i erá fóme, si multu e santa si mameleguti'a rece candu i e fome omului.

Strabatandu principiulu intr'o dí o livadia plina de flori, si care o stropiá unu rioletiu minunatu, dieri sub unu stejaru umbrosu, unu pastorasiu frumosu, cantandu din cavalulu seu pe lunga turm'a de oi; l'a intrebatu cum-lu chiama, si afla cá se numiá Sierbanu: parinti lui locuia la catunulu ce se vedea de acolo. Astu june pastorarsiu avea unu chipu pré frumosu si dulce; dara nu erá feminilu ¹⁾ elu erá voiosu, ageru si sanetosu de minte, nu si o luá asuprai caci erá mai frumosu, si mai

¹⁾ Feminilu, muieraticu.

cu spiritu decatu pastorii cei lalti din vecinatate: foranici a creştere, foranici o ingrigire de vituiri din partea parentiloru, cugetarile lui fura imbunate, numai cu inaintarea aniloru, prin fericirile si firescile sale inclinari la totu ce pôte fi si bunu si frumosu. Princiulu s'a luat la vorba cu densulu si fû multiumitu de elu. A aflatu din chipulu vorbirei lui lucruri chiar' eari aru puté se folosésca si Domnia si tiéra, si nisce adevèruri, care nu i le-aru fi spusu, catu pamentulu curtesanii sei; une ori i venea se rida principiului vediendu simplitatea si curagiulu acelui pastorasiu, care vorbea curatu si spunea lucrurile cum suntu in fiantia lor'u, ér nu cum le prefacu si la trebuintia le pune si cate o manusia. — Vedu bine, dişe principiulu intornanduse catra credintiosulu seu, care lu insotiá, vedu bine ca natur'a totu deo potriua, multu e frumósá si fôrte placuta, chiaru si in cea mai de josu trépta a omenirei, precum si in cele mai inalte trepte ale ómeniloru invetiati. —

Nici unu fiu de nobilu, nici macaru de princiulu nu mi s'a parutu asia de amabile si maretu in cugetarile sale, cá pastorasiulu acest'a, care traiesce cu turm'a sa. Care parente nu s'ar' socoti celu mai fericitu omu in lume avendu unu fecioru asia frumosu de chipu, si asia simlitoru de anima? Suntu securu ca beiatulu acest'a de va luá o creştere ingrijita, si o invetiatura potrivita cu fericit'a sa anima si cu agerimea duhului seu, s'ar' deseversí intru tóte si s'ar' face din trensulu fermeculu fericirei omenesci. — Multu ar' poté se folosésca tier'a copilandrulu, care vedi. Asiá M. Sa principiulu luá cu densulu pe Sierbanu, si resultá se -lu pue se invetie limbi, mai multe sciintie inalte si artele frumóse, spre deseversrea inobilirei acelui fericitu spiritu. —

D'o cam data, intrandu Sierbanu in curtea domnésca, s'a cam miratu de schimbarea si de tóte mandretiele si frumsetiele domnesci, care erá necunoscute lu; p'atunci; unde mai visase elu de palatulu domnescu? .. Ast'a schimbare de sórte, asia de repede si ne prevediuta, facú óre-care impresiune in anim'a lui; unde se sciá cu zechia ciobanésca, cu catia si cu cavalulu pastorescu, se pomeni investimantatu frumosu, cu matasárfi, cusute cu firu si cu batéla numai auru si argintu, cu catifele stacojii, cu nasturi si cu inele totu de diamantu si de felurite petre nestimate; dara nu s'a smintitu de locu. Sierbanu nu si a schimbatu anim'a; si in puçinu timpu a inaintatu in multe invetiaturi, si a ajunsu demnu de tóte lucrurile cele mai serióse; a capetatu tóta increderea principiului, care l' a si facutu camarasiu, mare

incredinduse lui custodia ¹⁾ {banetului armiei romanesce, si tóte armele pretióse, cate se aflá depuse in tesaurulu domnescu. —

Pana candu' a trairu Mircea Basarabu Sierbanu s'a bucuratu de favórea domnésca, care din dí in dí creşcea si mai mare; dara cu catu elu inaintá in etate, cu atatu mai multu lu ardea dorulu vietii si alu liniscii, care lu perduse de candu si parasisse oile, cati'a si cavalulu, cu intrarea sa in curtea domnésca, si ingrigi politice fôrte obosítóre: « O! dile fericite! dile nevinovate! strigá elu mai adese, dile de traiulu meu fericitu, in care am gasitu o bucuría curata, foranici unu amestecu desuparari si necasuri! dilele cele mai fericite ce am avutu in viéli'a mea! Vai mie! acel'a care m'a smulsu dela voi, cá se-mi dé tóte avutíile, care amu, m'a despoiatu de totu bunulu meu. Ah! acélea dile ale copilerii mele, acelu traiu de pastorasiu copilandru, fericirea mea aceea, nu-le mai potiu gasi in palatulu meu, fericite de omulu acel'a, care n'a cunoscuta nice odata valurile lumii. — Aci la curtea domnésca, la curtea principiului meu tóte dorintiele mele, si tóte multiumirile mi s'au implinitu; si nici totu cursulu vietii mele n'aru fi destulu cá se potu a multiumi si principiului si lui Ddiu, pentru respectulu, care lu aduce unu poporu intregu, si pentru dragostea, ce mi haradiesce unu princiulu asia de mare si de virtuosu; dara cu tóte acestea, tóte acéstea desfatari imullite, n'au dulcéti'a aceia care gustamu, candu diminétia frumósá, la reversatulu díoriloru, intrám in livadea plina de flori, cu tóte oitiele mele si cu credinciosulu meu cane: Vai mie nenorocitul! ce ar' mai fi si de mine, candu m'asi asemená cu vreunu din curtesanii acestia, pe cari i vedu galbini, paliti la façia, cu sprancenele incretite, si cu mintea dusi pe ganduri muncinduse cu nesatiulu mandriei, pe care nimicu pe lume n'o pôte indestulá. »

Sierbanu nici se pré multiumea de placerile curtii, nici n'a dus'o multu sub aloru greutate, M. Sa Mircea Basarabu care lu iubi, a reposatu intru fericire, lasandu pe urma domniei sale si mai multe alte mari si mai inalte memorii de gloria romaniloru, din epoc'a antica. Si éca s'a suitu pe tronu fiulu seu Vladu Cipesiu Basarabu. Aci pe locu cu schimbarea domniei, pismasii si inamici, lui Sierbanu incepura a misiui, calomniandulu, cá se lu faca se nu se bucure totu de aceea favóre, si pe lunga principiulu mostenitoriu. Facura pe principiulu se crédia, ca Sierbanu ar' fi stransu pe ascunsu multu

¹⁾ Custodia, paza.

banetu, si multe scule de mare pretiu din averile domnesci. Princiulu celu nou nu-lu cunoscea pré bine cum 'lu cunoscea fostulu princi; si cá unulu ce erá mai teneru si fara incercarea domnesca, lesne fù amagitu de lingusitorii intriganti, carii de multeori se hotarescu si cu pacea loru chiaru, se faca multe rele, candu vedu pe altulu ca póte capetá si favóre si stima numai cu drépta anima, si cu servire de lauda. Princiulu i a cre-diutu, si sia pusu gandu reu pentru bietulu Sierbanu.

Asia dara, cá se gasésca d'alu scóte din functiune, i a ordonatu fačia cu toti boerii, se 'i aduca sabia fostului princi si parente, care erá o scula de mare pretiu: sabi'a aceia, care o purtá fericitulu marele Mircea Voda Basarabu la batalii. Sierbanu pe clipa a si adus'o si a dat'o princiului, inse nu mai avé acele petre de diamantu, cu care odinióra erá inpodobita. Princiulu firesce indata a intratu in prepusu, ca s'au furatu petrele; dara Sierbanu a aretatu, ca prin porunc'a fostului princi fura scóse acelea deamanturi si intrebuintate aiurea si pana a nu intrá elu in functia de camerasiu. Calumniatorii se rusnara, caci nu putura se -lu dé de ripa; dara mai multu se indracira si s'au pusu cu totu adinsulu se piérdia pe acestu omu atatu de bunu si onestu; consiliara pe princiulu se-i comande cá in siese díle se deé cu d'a amanuntulu si pana la unu banu o lista de totu banetulu, argintariile, aurariile, scule, s. c. l. cate s'au incredintiatu lui spre pastrare, candu s'a oren-duitu in functi'a carea avea.

Terminulu de siese díle s'a implinitu, list'a s'a aretatu si princiulu insusi cu list'a in mana dintr'o camera intralt'a, ocolitu de toti boerii sei, cercetandu voiesce se védia daca intr' adeveru suntu in fiintia tóte cate le a insemnatu in lista camerasiulu Sierbanu.

Erá lucru de miratu se védia cineva, mii si sute de lucruri, scule s. c. l., tóte bine pastrate si puse la locul loru. Princiulu fù isbitu de mirare, si incepù a segetá animile spurcatiloru calumniatori, cu inflacaratele sale cautaturi; candu ei dintr'o camera, i aretará in fundulu unei galerii o usia de feru inchisa cu trei zevóra gróse. — »Asta e usi'a, i dísera, asta e camer'a ferita din vederile tuturor, aci suntu inchise si ascunse sculele de mare pretiu, si multe averi nestimate, cari le a furatu Sierbanu dela fostulu Domnu, parentele Mariei Tale.« Princiulu s' a infuriatu éra si si porunci cá indata se se deschida si usi'a aceea. Sierbanu dete in genunchi la piciórele princiului plangandu si rugandulu cá se au-i ia si singurulu bunu, ce a pretiuitu elu

in tóta viéti'a sa. »Nue dreptu díse M. Ta, se me despoi intr'unu minutu de tóta averea mea, dupa ce amu servitu cu credintia atatia ani la taic'a Mariei Tale: iea-mi ce mi-a datu elu, dara lase-mi ce amu, si este alu meu aici.« Pírítorii incepura cá draci a crasni din dinti, bucrenduse de o multumire satanica, si princiulu si mai multu necajitu l'a silitu se i implinésca porunc'a sa. Asia dára Sierbanu luá cheile si deschise si acea usia secreta. — —

O Dumnedieule! ce mirare! intrara d'o data toti, incrementra cu toti nevedindu acolo altu nimica de catu unu cavalu, o zechia, o parchie de cioreci de ciobanasiu, catia, camesia, opincile si palari'a lui Sierbanu. Vesmintele, cari portá elu, candu paziá oile, si la cari adese ori se uitá elu, cá se tiena minte si se conserve amorulu de primitiv'a sa stare.

„Prea inaltiate Domne, díse Sierbanu, éca, vedi remanentulu primei mele fericiri? Asta avere, asta camóra me va imbogati pe mine, candu me vei despoiá M. T. de tóte acelea ce stau in puterea M. T. ami le luá; éca bagatiile cele mai cu temei, care nu'mi voru lipsi nici odata. Acéstea voru fi destule pentru fericirea omului, care scia se iubésca inocinti'a si se se multi-mésca numai cu catu i trebue, fora asi mai bate capulu si cugetulu cá nebunii, pentru nesce naluciri cu numele de fericire. Vai, vai, simple si pré iubitele mele unelte de o viéti'a pré fericita! Eu nu mai pe voi ve ceru, numai de voi mi e doru, si numai cu voi mi e dragu si se traiescu si se moru. Pré inaltiate Dómne! éca-ti lasu aci fora nici o parere-de-reu tóte cate mi a datu taic'a M. T., vestimintele stralucite, boieri'a, rangulu, averea si celelalte, si nu tienu pe sama mea altu nimica decatu, numai ce aveamu mai nainte, de amé duce in curtea M. Sale«. Princiulu abea-si putù readuná simtirile, din asia mirare si uimire fù convinsu pe deplinu de inocinti'a lui Sierbanu, si ur'a sa a refulgeratu asupra calumniatoriloru, cari lu amagisera. Indata a ordonatu ostasiloru sei se i ucida; dara Sierbanu éra a caduitu in genunchi si l'au rogatu sei iért e.

„Se fugiti dinaintea mea au strigatu princiulu faciarniciloru demoni, sufflete criminale, se fugiti din curtea mea!« le a daruitu viéti'a, dupa rogatiunea lui Sierbanu, dara i a scosu din functiune si pe Sierbanu l'a facutu Vornicu mare alu statului si cu rangulu de banu mare, insercinandulu si cu tóte cele mai delicate si secrete indatoriri ale tieiei. Sierbanu d'o camu data n'a refusatú nici sarcin'a vornicieii, nici rangulu de

banu mare; ci multumindu M. Sale cu adanca umilintia si deplina supunere, s'a pusu pe intogmirea unui asediamentu despre buna guvernare si inaintarea intru tóte, cate a tienutu la fericirea tiei, apoi peste trei luni de dñle si-a datu dimisi'a lapadanduse de acelea mariri si daruri, haradite de inetabil'a sörte; si preferandu totu acelea calitati, acelea sante daruri heredite de Ddieu in tóta cunoscerea omului, si incuibate in anim'a s'a infeciosiatu la M. Sa si i a dñsu: Préinaltiate Dne! multumescu lui Ddieu si Maririloru V.; M. Sa reposatu Mincea Besarabu m'a iubitu si m'a crescutu cá pe unu fiu alu seu, si M. Ta asemenea moscenindu tronulu si virtutile parentiesci, ai moscenitu si amorulu cu care m'au onoratu si pe mine, cá se me faci ferice; daru póte fi fericire deseversita unde nũ e deseversit'a sufletului liniscire? Linisceea sufletului nu póte dainui- intre mariri, si ranguri, si bogatii, si sgomote de neluciri stralucite, unde si calomni'a si intrig'a, si pism'a si lacomi'a, si mandri'a si lacerile, elevetirea si crimele cate odata, scrisnescu in contra dreptului, si intrecu a sfasiá inocenti'a amagendu si pe celu mai virtosu principiu si parinte domnitoriu. Dorinti'a M. Vóstre a fostu se me faceti ferice numai atunci candu voi muri totu pastoru, Da-mi voi'a M. Tale, se-mi eau zechia cavalulu si cati'a mea pastorésca, si se plecu la satulu meu". Princiulu, lacrimandu, n'a pututu a se mai tagaduí la cererea lui Sierbanu, si luandulu in bracia dandui adio a strigatu façia cu toti boierii, „Ferice de tine Sierbane! tu esci multu mai fericitu, si decatu toti principii parlamentului! principii domnescu la popóra; dara alesi lui Ddieu domnescu in animele simtitoriloru. Ah! si eu, si eu de n'asi fi indatoratu cu carm'a tiei mele, de n'asi fi nascutu Vladu Tiepesiu Besarabu, asi fi preferatu se traiescu cu pastoriulu Sierbanu.

Sierbanu s'a intorsu éra la satulu seu a impartitu averile sale la rude si lasatenii sei; inse nu lea datu mai multu fara numai atatatu catu se cuvine se abia d'ajunsu unu pastoriu; caci starea pastorésca a socotit'o elu totdeuna cea mai ferice si secura. Elu a muritu totu pastoriu si fórté seracu inse laudatu de totu satulu si de toti ómeni din anima, ca unu parinte, care prin façerile sale de bine a sciutu se-si faca si totu satulu ferice.

De atunci a remasu in satulu lui si proverbulu: Ferice de principiu desamagitu, ferice si de pastoriulu parinte!

(Satenulu crestinu).

Varietati.

Felurimi. La Constantinopole s'a celebratu o casatoria destulu de singularia. Sociulu e veduvu de 6 neveste, de la cari are 19 fii. Soci'a e veduva de 5 barbati de la care are 12 fii. Amendoi au cate 58 de ani si se afla in capulu unei familie de trei dieci si unu de fii.

— Unu beraru amatoru de sciintie. Deunadi a muritu in Londonu vestitulu beraru George Bishop alu caruia productu, unu felu de bere numita „Bishops-Ale“ ia datu pe anu milióne de galbeni castigu; dar' din-sulu nu erá cá unii din acei milionari, cari nu stimá altu nimicu in lume de catu miliónele loru, caci berarulu Bishop a stimatu sciinti'a Astronomiei mai multu de catu tesasurele sale, si stelele din ceru i erau mai scumpe de catu berea din pivniti'a lui. Asia dar a fondatu in Londonu unu observatoriu astronomicu cu cheltueele sale proprie si cei mai celebri astronomi englesi si din continentu, erau subventionati de catre densulu (s. e. Hind, Henke, Marth, Fogel) prin acésta generósa sprijinire a berarului cu bani si mai cu sama cu preciose instrumente, acesti astronomi erau in stare a inavuti sciinti'a cu multe descoperiri in ceru, adeca cu asteroide si comete noi.

Dar in anulu 1854 Bishops a vrutu se dea conce-tationiloru sei unu banchetu si unu balu destulu de curiose; adeca banchetulu era fórté splendidu; 500 de convivi au luat parte la densulu. Balulu erá celu mai stralucitu si 3000 persóne au asistatu si au dantiatu la densul, in sa curiositatea e ca sal'a banchetului era unu casanu monstru, si sal'a de balu erá compusa de dóue casane inca mai monstruóse din Bereri'a lui. Pe o scara sculptata, acoperita cu tapete scumpe, convivi s'au coboritu la acestu banchetu séu balu; pe fie-care trépta erá unu servitoru cu-o faclia in mana, dar interiorul casaneloru erá scimbatu in nisce palatur magice de la o mie si una de nopti; astfelu sciá unu beraru englezu se stralucésca si in ceru si in casele sale.

(diarulu Natur'a.)

Petru Raresiu, principele Moldaviei, novéla istorica originala de Dr. At. M. Marienescu, legata in pandia cu tiparitur'a aurita costéza esemplariulu 1 fi. 35 cr. v. a.